

Nógrádi festők — nógrádi képek

Mielőtt cikkem tulajdonképpen tárgyára rátérnék, szükségesnek tartom egy-két ecsetvonással a művészet céljának, értelmének vázolását. A polgári felfogás játéknak, szórakozásnak tekintette a művészetet, mégpedig a kiváltságos osztályok előkelő szórakozásának. A polgári művészetnek a célja az volt, hogy az elnyomott osztályokat öntudatlanságban tartsa. A marxizmus feltárta a művészet valódi értékét, rávilágítván arra, hogy a művészetnek fontos társadalmi hivatása van: elő kell segítenie a haladást a szocializmus, majd a kommunizmus felé. A haladó művészet tehát osztályharc fegyvere az új társadalom, az új típusú ember kialakításának. A műalkotás értékét elsősorban a társadalom fejlődésében betöltött szerepe dönti el.

Mi a művészet, jelesül: a képzőművészet?

A valóság művészi módon való visszatükrözése a képzőművészet sajátos eszközeinek felhasználásával.

Nem a valóság pusztá — fényképszerű — visszatükrözése, mert ez csupán valóságmásolás, naturalizmus, hanem a társadalmi valóság igazi megmutatása. Az igazán nagy művészek mindig is ezt akarták műveikkel.

Előadásomban olyan festőkről lesz szó akik valamilyen kapcsolatban voltak Nógrád megyével: vagy itt születtek, vagy itt dolgoztak, vagy jóformán csak meghalni jöttek ide.

Mányoky Adám Szokolyán született 1673-ban. Életében más kapcsolata nem is igen volt szűkebb szülőföldjével. II. Rákóczi Ferenc udvari festője volt, később külföldre került, és bár rövid időre visszajött Magyarországra, életét nagyjából idegenben élte le. s Drezdában fejezte be. Legismertebb műve II. Rákóczi Ferencről festett arcképe. A magyar történelem egyik legtisztább jelleme, legnagyobb arca alakja van megfestve Mányoky e művében, mely a magyar festők arcképei között az egyik legelőkelőbb helyet vívta ki magának.

Benczur Gyula Nyíregyházán született 1844-ben, itt halt meg megének Dolány nevű falujában 1920-ban. Dolányt róla nevezték el Benczurfalvának. Míg Munkácsy — akivel egy éven született — külföldön, addig Benczur idehaza aratta nagy sikereit. Első műveiben (Hunyadi László, Rákóczi Ferenc elfogatása, Vajk megkeresztelése) hazánk történelmének haladó hagyományaiból meríti témáját, később teljesen a konzervatív osztály eszméit szolgálja ki nagyszerű mesterségbeli tudással megfestett műveiben. Ilyenek: Az Országgyűlés hódolata a király előtt, a közelet és az arisztokrácia előkelőségeiről festett arcképek hosszú sora. Hogy Benczurra nagyobb mértékben hatott volna a Dolányban és környékén látott nógrádi táj, nem mutatta meg műveiben.

Mielőtt Glatzról lenne szó, meg kell említeni a megye egyik sajátos művészt, Kubányi Lajost (szül. 1855-ben), aki patikusból lett festő. A nógrádi nép és dzsentri életéből vett jeleneteket ábrázolt. A nógrádi táj is gyakran megjelenik vásznain: a Palóc Múzeum tulajdonában van a füleki, a nógrádi várat ábrázoló műve, Losonconról festett képe, valamint két, népi alakot — arcképszerűen — bemutató olajfestménye.

A szolnoki művésztelep egyik tagja, Olgyai Ferenc is szerelmes volt Nógrádnak. A székelyi Ipoly-kanyar számos művének volt tárgya. Ezeknek egyike a Palóc Múzeum tulajdona. Tájképeit megbecsülték, szerették a megyében: Balassagyarmaton is többen szereztek a művész nógrádi tárgyú képei közül egyet-egyet.

Olgyai Ferenc aránylag rövid időt töltött megyénkben életművére nem is különösebben jellemző a sajátosan nógrádi, hiszen inkább az Alföld ihlette meg őt, s hatott rá elhatározóan. Nem így Glatz Oszkár. Igaz, őt is Nagybánya vonzatta előbb, de Bujákkal való találkozása döntő fordulat lett életében. E színes népviseletű, festői környezetű falu szépségének lett aztán hosszú ideig hirdetője. A táj egyre kisebb területet foglal el Bujákon kezdett munkásságában és a tájképet kiszorítja az alakos kép: érdeklődésének középpontjába az ember kerül.

Kik a modelljei? A falu lánykái, menyecskéi, öreg emberei. Mindig a szépet festi a szó szoros értelmében: alakja válogatott szép gyermekek, amint szappanbuborékot fújnak, mesét hallgatnak, szép menyecskék, amint templomba mennek, vagy gyermeküket táplálják, szép öregasszonyok szép viseletben. Az élet e szép (vagy talán megszerpített) megjelenítése igen népszerűséget és sikert hozott Glatz Oszkár-nak. Igaz, hogy Glatz művei nem vetnek fel társadalmi problémákat: idillikus hangjuk a csendes belenyugvást, az élet türelmes viselését sugározzák. Nem érzékelik koruk társadalmi igazságtalanságait, s nem akarják a világot megváltoztatni. Mikszáth a bennfentes szemével nézte a jó palócokat, Glatz csodálkozó vendég maradt mindvégig a palóc földön, akit a népviselet szépsége sokkal jobban érdekelt, mint a népviseletben járó, elmaradt, szegény urak nyúzta palóc ember.

Martos Zsigmond, balassagyarmati gimnáziumi rajztanár is e vidék szépségének hódolója volt. Különöser. Ipolyszög falucska vonzotta nád-fedeles házaival, az Ipoly, a partmenti fűzések örökké változó színeikkel. Szelíd, szemlélődő életének a fasiszták vetettek véget Auschwitzban. A salgótarjániak közül a közelmúltban elhunyt Feil Frigyesről és a ma is tevékeny művészi munkát végző Bóna Kovács Károlyról kell még megemlékeznünk. Feil Frigyes a pasztell nagyszerű művelője volt. Különösen sikeresek hangulatos tájképei és virág-csendéletei. Bóna Kovács alakos képeiben a bányászok életével foglalkozik legtöbbször, tájképei Salgótarján környékének meghitt tolmácsolói.

Farkas Sándor: Tanító leszek